

LAUSUNTO 15.11.2012

**Reija Lilja, tutkimusjohtaja
PALKANSAAJIEN TUTKIMUSLAITOS**

**Valtioneuvoston kanslia
LAUSUNTOPYYNTÖ VNK/1318/05/2011**

Tutkimuslaitokset ja tutkimusrahoitus - ehdotus kokonaisuudistukseksi

Valtioneuvoston kanslia on pyytänyt 12.10.2012 Palkansaajien tutkimuslaitoksen lausuntoa tutkimus- ja innovaationeuvoston 15.12.2011 asettaman asiantuntijatyöryhmän mietinnöstä. Ryhmän tehtäväksi asetettiin valmistella ehdotus malliksi, jolla toteutetaan valtion tutkimuslaitoskentän rakenteellinen uudistaminen, vahvistetaan tutkimuslaitosten ohjausta, uudistetaan laitosten rahoitusta ja parannetaan voimavaroja yhteiskunnan tarpeiden mukaisesti. Tämä lausunto painottuu lähinnä tutkimusvoimavarojen kohdentamiseen liittyvien ehdotusten tarkasteluun.

Sektoritutkimusjärjestelmää koskevien selvitysten mukaan valtion tutkimuslaitoksia on kehitetty osana perinteistä sektorihallintoa ottamatta huomioon muilla hallinnonaloilla ja koko yhteiskunnassa tapahtuvaa kehitystä. Tutkimuslaitosten rakenteellinen kehittäminen ei ole edennyt eikä päällekkäisyyksiä ole purettu. Toiminnan vaikuttavuutta ja relevanssia ei ole riittävästi otettu huomioon kehittämissuunnitelmassa. Tutkimuslaitosten yhteys hallituksen ohjelmaan, strategioihin ja toimintaohjelmiin on ollut heikko.

Korkeatasoisen ja yhteiskunnan kannalta relevantin tutkimuksen tukemiseksi asiantuntijatyöryhmä esittää, että vuosina 2014-2016 valtion tutkimuslaitoksista kootaan asteittain 30 miljoonaa euroa sitomattomia tutkimusvaroja valtioneuvoston yhteiskunnallista päätöksentekoa tukevaan tutkimus- ja selvitystoimintaan. Tämä esitys saa vahvan tukem-

me. Kannatamme myös asiantuntijaryhmän ehdottamaa yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan toimintoja ja palveluja tukevan strategisen tutkimusrahoituksen rahoitusvälineen luomista ja kilpailtuun tutkimusrahoitukseen kohdennettavaa huomattavaa lisäpanostusta. Ehdotuksen mukaan strategisesti suunnatun tutkimuksen 200 miljoonan rahoitus kerätään siten, että valtion tutkimuslaitoksilta kootaan 120 miljoonan euroa ja Suomen Akatemialta ja Teknologian ja innovaatioiden tutkimuskeskus Tekesiltä yhteensä 80 miljoonaa euroa.

Asiantuntijatyöryhmän esitykset tutkimusvarojen uudelleen kohdentamisesta parantavat tutkittuun tietoon pohjautuvaa toimintapolitiikkaa ja vapauttavat yhteiskuntapolitiikkaa palvelevia tutkimusvoimavaroja historiallisesti syntyneistä ja vanhentuneista laitosrakenteista.

Asiantuntijaryhmä esittää, että osana tutkimusrahoitusuudistusta valtion suoraa talousarviorahoitusta tulee leikata kaikilta valtion tutkimuslaitoksilta (noin 50 prosenttia tutkimustoimintaan suoraan osoitetusta rahoituksesta). Tämä ei koske yliopistoihin sijoitettavia tutkimuslaitoksia. Nykyinen talousarviorahoitus tutkimukseen valtion tutkimuslaitoksissa on 306 miljoonaa euroa. Asiantuntijaryhmän esityksen mukaan vuosina 2014-2016 tästä summasta siirrettäisiin kilpailun tutkimusrahoituksen piiriin 150 miljoonaa euroa. Näin lyhyellä aikavälillä tämä on kunnianhimoinen

haaste, jonka toteuttaminen ei kaikin osin tule olemaan helppoa. On tärkeää huolehtia siitä, etteivät asiantuntijaryhmän tarpeelliset ehdotukset kariudu niiden käytännön toteutuksen haasteisiin.

Sektoritutkimuslaitosten aiemmissa arvioinneissa on ehdotettu, että laitosten painopistettä tulee siirtää paremmin palvelemaan päätöksentekoa ja elinkeinorakenteen tarpeita. Asiantuntijatyöryhmä ei ole tehnyt esityksiä uuden rahoitusmallin tavoitteista suhteessa sektoritutkimuslaitosten keskinäisiin rahoitus-suhteisiin eikä ole pohtinut sitä, vastaavatko nykyiset suhteelliset tutkimuspanostukset eri laitoksiin nykypäivän tarpeita. Ryhmä ei ole myöskään tarkentanut, tuleeko esitetty 150 miljoonaa leikata tutkimuslaitoksilta juustohöyläperiaatteella vai mahdollisesti muilla periaatteilla kuten tehdyn tutkimuksen relevanssilla.

Asiantuntijaryhmän esittämä tutkimuslaitosten rakenteellinen uudistus sisältää laajojen tutkimus- ja kehittämiskeskusten muodostamisen. Tämän esityksen yhteydessä ei ole pohdittu näiden keskusten keskinäisiä rahoituskellisia suhteita. Esimerkiksi on syytä kysyä, onko kansantalouden ja yhteiskunnan tulevien haasteiden näkökulmasta perusteltua, että jatkossakin talousarviorahoituksesta 27,3 prosenttia käytetään elinkeinorakenteemme kannalta vähemmän keskeiseen luonnonvaralan tutkimukseen ja vain 1,3 prosenttia taloudelliseen tutkimukseen? Valtiovarainministeriö on aiemmin sektoritutkimuskentän rakenteellisten uudistusjärjestelyehdotusten yhteydessä esittänyt huolen siitä, että taloudellisten vaikutusten ja politiikkatoimien vaikuttavuuden tutkimus on Suomessa hyvin niukasti resursoitua verrattuna sosiaali- ja terveysalaan, ympäristötutkimukseen tai maa- ja metsätalouteen. Tähän huoleen on syytä yhtyä.

Asiantuntijaryhmän esittämät luvut tutkimus-, kehittämis- ja innovaatorahoituksesta yhteiskuntapoliittisen tavoitteen mukaan luokiteltuna kuvaavat nykyisen talousarviorahoitukseen liittyviä rakenteellisia ongelmia. Vuonna 2012 tätä rahoitusta käytettiin esimerkiksi 97,3 miljoonaa euroa maa-, metsä- ja kalatalouteen, 29 prosenttia enemmän kuin vuonna 2001. Työelämään ja työolosuhteisiin käytettiin samaan aikaan 19,4 miljoonaa euroa, 20 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2001. On vaikea ymmärtää, mistä nämä painotuserot rahoituksen kohdentumisessa johtuvat. Niukka tutkimusrahoitus työelämän ja työmarkkinoiden tutkimukseen on vuosien varrella supistunut, vaikka työmarkkinoiden toimintamekanismien ymmärtäminen on suomalaisen yhteiskunnan yhden keskeisimmän haasteen, työurien pidentämisen, kannalta aivan oleellista. Myöskään julkisen sektorin ja makrotalouden tutkimuskenttään ei rahoitusta ole tarjolla lainkaan siinä suhteessa kuin mitä näiden tutkimuskohteiden parempi ymmärtäminen merkitsee suomalaisen yhteiskunnan hyvinvoinnille ja pitkän aikavälin kehitykselle ja talouskasvulle.

Asiantuntijatyöryhmän ehdotus 150 miljoonan euron siirtämisestä talousarviorahoituksesta kilpailtuun tutkimusrahoitukseen on tärkeä askel aiempaa paremmin yhteiskunnan tarpeita tukevan tutkimuksen rahoituksen tarjonnan lisäämiseen. Tämä ei kuitenkaan riitä. Tarvitaan myös uudelleen arviointia siitä, painottuuko nykyinen yhteiskuntapoliittinen tutkimus-, kehittämis- ja innovaatorahoitus kokonaisuudessaan riittävässä määrin tärkeiksi katsottuihin yhteiskuntapoliittisiin kysymyksiin